

דף נז. [מדרג נז:]

אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן האירוסין לא יאכלו בתרומה, רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין.

תוכן ענינים

- א. בענין משתמרת לביאה פסולה.
- ב. בענין פצוע דכא לאו בקדושתו קאי.
- ג. בענין דין בת גרים אי הוי קהל.
- ד. בענין סוגיא דחופה לפסולות.

[א] ב' לשונות ברש"י מתי נחלקו ת"ק ור' אלעזר ור"ש אם אלמנה לכה"ג אוכלת בתרומה לאחר אירוסין.

- א. הנה מבואר דנחלקו תנאי דמתנני' בכהן שקידש אשה האסורה לו, אי מאכילה בתרומה, דמצד אחד הרי היא קנין כספו של כהן ומצי אכלה דלא נבעלה עדיין ביאת פסול, אולם ת"ק ס"ל 'דמשתמרת לביאה פסולה' אינה אוכלת בתרומה.
- ב. והך פסול אינו אלא מדרבנן כמש"כ הריטב"א כאן, ותוס' להלן (דף נז: ד"ה רב) [ובעיקר גדר הפסול יש שנסתפקו אי יסודו משום דבעתיד הבעל לבוא עליה ביאה פוסלת אותה והוי כנבעלה, וכמש"כ בתוס' חד מקמאי, או דהוי דין בהקנין, דקנין כזו שהיא משתמרת לביאה פסולה הוי קנין הפוסל, ומק"י דר"מ מקידושי רשות משמע כצד זה, ואכמ"ל].
- ג. וברש"י יש ב' לשונות במאי איירי, בלשון ראשון פ"י דמייירי שהיא בת כהן והנידון אי 'פוסלה' מתרומה דבי נשא, דת"ק סובר דקידושי עבירה פוסלה, כקידושי זר הפוסלה, ור"א ור"ש סברי דאין פוסלה. ובלשון שני פ"י רש"י דמייירי אפילו בבת ישראל [ואע"ג דכל ארוסה לכהן אינה אוכלת בלי נשואין, הכא מייירי בהגיע זמן הנשואין דאוכלת], ולר"א ור"ש קידושי עבירה יכולין גם להאכילה. תוס' והרמב"ם ורוב ראשונים הסכימו לפ"י הראשון דמייירי רק בבת כהן.
- ד. בשיעורי ר' דוד פוברסקי (אות ס"א) ביאר שיטת רש"י והראשונים דמייירי דוקא בבת כהן, דס"ל דבבת ישראל דצריכין 'להאכילה בתרומה' אז לכו"ע אין קידושי עבירה מאכילה, אבל בבת כהן דהנידון הוא אי 'פוסלה', בזה פליגי דת"ק סובר דקידושי עבירה נמי פוסל כמו קידושי זר, ור"א ור"ש סברי דאינו פוסלה.
- ה. ומבואר דבר יסודי, דבאמת יש לחקור בכהנת שנשאת לכהן דאוכלת בתרומה, האם כל אכילתה רק משום אשת כהן, דכיון שנשאת שוב אין לה דין אכילה מצד עצמה רק מחמת הכהן. או דאף בנשאת לכהן עדיין יש לה דין אכילה מצד עצמה, דעכשיו היא אוכלת משום בת כהן, וגם משום אשת כהן, דדוקא בנשאת לישראל אינה אוכלת מכח עצמה, משום דקנין כספו של זר פסלה שלא תאכל מכח עצמה אבל עכ"פ בנשאת לכהן שפיר אוכלת אף מחמת עצמה [וכן צידד בחזו"א (סי' קל"ד) וז"ל ואפשר דבת כהן לכהן יש לה לאכול בתרומה דבי נשיא מכח אביה ואין קידושי כהן מפסידה זכות אביה].
- ו. ואי נימא דהיא אוכלת גם מחמת עצמה, אז אי"ש סוגיין דר"א ור"י שמעון סברי דאף דקידושי עבירה אינו יכול להאכיל בתרומה, מ"מ לא נפסלה דאינו קנין זרות, ורק דחסר בקנין כזו להאכיל, אבל מ"מ אינו פוסל.
- ז. ולהנ"ל יל"ע במאי חולק ת"ק, וביאר בש"י ר' דוד דס"ל דיליף מק"י דכמו דקידושי רשות 'פוסלין' דהא בת כהן שנתקדשה לזר נפסלה, ה"ה קידושי עבירה דאלמנה לכה"ג פוסלין, ולא רק דאינו מאכיל. [ובעיקר האי מקייה עיין צעטרת שמואל (דף טו. במצוא) שכתב דדבר זה תלוי בנידון אחרת, דהאחרונים נסתפקו בהא דבת כהן אוכלת בתרומה, אם אוכלת מחמת עצמה שהרי היא עצמה כהנת, או שאוכלת מדין רשות אביה. והצי"ח דנחלקו בזה הראשונים, דמתוס' משמע דהיא אוכלת משום שהיא ברשות אביה וכדדייק הגר"ז, ולהחיותן אכילתה מנל עצמה. ונידון דלעיל צבת כהן לכהן אי אוכלת מנל עצמה תלוי בפלוגתא זו דאי היתה אוכלת מנל עצמה, אז יתכן דאין נשואי כהן פוסלין אותה מתרומת עצמה. אבל אי אכלה משום 'רשות אביה' אי"כ כשנשאת פשיטא דפקע הך דין אכילה].

פצוע דכא כהן... אי בקדושתיה קאי וכו' עד שתהא אמה מישראל וכו'.

[ב] פצוע דכא כהן וכו'. נחלקו אי מאכיל בת גרים בתרומה. ודנו אי בקדושתיה קאי ומבואר דהוא עצמו ודאי אוכל.

- א. הנה הגמ' דן אי פצוע דכא כהן יכול לישא בת גרים, ויש להקדים דיש לדון לאוסרו משום ב' איסורים נפרדים, א. משום קדושת כהונה, דכהן נאסר בגיורת כדתנן להלן (דף סא.) משום זונה. ב. ועוד דכתיב לא יבוא פצוע דכא בקהל ה', וזהו איסור לכל ישראל. ולגבי פצו"ד לישא גיורת, נחלקו תנאי אי קהל גרים 'איקרי קהל' דר' יהודה אוסר ור' יוסי שרי. ובפצו"ד כהן להתירו בגיורת זהו רק אי 'לאו בקדושתיה קאי' ואין בו איסורי כהונה ליאסר בגיורת.
- ב. בשו"ע (אה"ע סי' ה' סעיף א') פסק לקולא וז"ל פצוע דכא וכו' שפכה אסורים לישא ישראלית, ומותרים בגיורת ומשוחררת, ואפילו כהן שהוא פצו"ד מותר לישא גיורת ומשוחררת לפי שאינו בקדושתו, עכ"ל. והיינו כר' יוסי.
- ג. בחלקת מחוקק (סק"א) כתב דמהא דפצו"ד כהן אינו בקדושתו משמע דה"ה דמותר בגרושה וחללה דמה לי גיורת דהוי כזונה ומה לי גרושה, דאין עליו שום קדושת כהן, ומותר לטמא למתים ואינו נושא כפיו וכו'. ורק הקשה דתנן להלן (דף ע.) דפצוע דכא ועבדיו אוכלין בתרומה, וכן הם אוכלים בקדשים, ותי' וז"ל תרומה שאני דאפילו עבדים אוכלים בתרומה, עכ"ל, ולגבי אכילת קדשים נשאר בקושיא. אולם הבית שמואל חלק ואוסר פצו"ד בכל ורק הותר בגיורת.

- ד. ובביאור כוונת החלקת מחוקק, עיין בחי' ר' שמואל (סי' י"א אות ז') שביאר כוונתו, דכל שאר הדברים תלויין ב'קדושת כהונה' ולכן בפצו"ד דאין לו קדושת כהונה נפקע דיניו, אבל תרומה רק תלוי ב'שם כהן', כדחזינן דגם עבדים אוכלין, וא"כ עדיין כהן הוא לאכול בתרומה. [אמנם בעטרת שמואל פ"י כוונתו דאוכל מדין בן כהן, דבניו ובנותיו של כהן אוכלין מצד בניו של כהן ולא מצד עצמן, ולכן גם בפצו"ד יכול לאכול, וע"ש שהאריך בדיון זה].
- ה. בבית מאיר (אה"ע שם) חלק על החלקת מחוקק, וכתב דרק לענין איסורי זיווג אמרינן דאין לו קדושת כהונה [דמאחר דנאסר בקהל ה' אמרינן דנפקע קדושתו לענינים אלו], אבל לשאר דברים כגון לטמא למתים וכדו' לא נפקע קדושתו.
- ג] הגמ' מסיק דבעיא דפצו"ד בבת גרים הוא לר' אליעזר בן יעקב דס"ל דבת גר שאמה מישראל תנשא לכהונה. ביאור הספק.
- א. הגמ' מסיק דנסתפקו לראב"י אי כשרות נוספה בה ואוכלת או דקדושה מיתוספתא בה ולא אכלה. וברש"י יש ב' לישני.
- ב. בלשון א' פרש"י דהאיבעיא על בת גר שאמה מישראל, והספק אי רק כשרות לכהונה נתוסף בה ע"י שאמה מישראל אבל קדושה לאקרוי קהל לא, או דלמא קדושה ג"כ נתוסף בה דהוי קהל ואז נאסרה לפצו"ד, ונפשט דאינו קהל.
- ג. בלשון ב' הבעיא בבת גר וגירות אי נקראת קהל, והספק אי אמה מישראל מוסיף כשרות דהיינו קהל ואז בת גר וגירות אינו קהל [נמותיין לפצו"ד], או דאמה מישראל רק מוסיף קדושה לכהונה, אבל גם בלא"ה הוי קהל, ואיפשט דאינו קהל.
- ד. ונמצא דבתו של גר וישראלית אי הוי קהל תלוי בב' לשונות, דל"ק דרש"י נפשט דאינו קהל, ול"ב פשיטא דהוי קהל.
- ה. ונחלקו בזה להלכה, דהרמב"ם (הל' איסוי"ב פט"ו ה"ט) כתב דגר שנשא בת ישראל הבן קהל לכל דבר ואסור במזורת, והר"ן (בעשרה יוחסין) הקשה הא לעולם אזלינן בתר האב דכתיב למשפחותם לבית אבותם ויהא דינו כגר שאינו קהל.
- ו. בחידושי רבינו חיים הלוי (שם) כתב דפלוגת הרמב"ם והר"ן תלוי בב' לשונות דרש"י בסוגיין, דל"ק מבואר כהר"ן דנפשט דגר וישראלית הולד אינו קהל, ול"ב אז פשיטא דהוי קהל ורק נסתפקו בבת גרים, ושם נפשט דאינו קהל. [וכבר העיר כן בשער המלך (שם) ותמה על הר"ן, וע"ע אבני"מ]. ובישוב קושית הר"ן כתב הגר"ח דדין קהל יסוד דינו אינו דין משפחה רק דהוא חלות דין בגופו מדין קדושת ישראל, וכל שהוא חלות דין על הגוף בלא דין משפחה מהני ע"ז גם צד האם.

דף נז: אתמר רב אמר יש חופה לפסולות, ושמואל אמר אין חופה לפסולות וכו'.

- ד] נחלקו רב ושמואל אי יש חופה לפסולות, ונחלקו הראשונים במאי נחלקו. ג' פירושים [מלבד פירושים אחרים, עיין רמב"ן וקר"א].
- א. רש"י פ"י דמירי באלמנה לכה"ג שהיה לה חופה בלי קידושין, דלרב נפסלה מן התרומה, 'דחופה ככניסת בעילה דמיא', ושמואל חולק דאין חופה לפסולות ולא נפסלה. ולפירוש זה דלא היה קידושין תמוה איך נפסלה בחופה לבד.
- ב. [א] תוס' פ"י אליבא דרש"י דרב ושמואל ס"ל כר' הונא בקידושין (דף ה.) דחופה קונה מק"ו ומהני לקידושין, ורק נחלקו כאן בחופה דפסולות, דלרב קני ועדיפא מקידושי כסף דאפילו ר"א ור"ש דאמרי דקידושי כסף לא פסלי מתרומה [כדתנן במתניין] מ"מ בחופה דקרובה לביאה מודו לפי שקרובה לביאה. ושמואל ס"ל דחופה לא מהני אלא בכשרות כיון דהוי קירוב ביאה ולא מהני אלא בראויות לביאה, ונחלקו גם בחופה דאחר קידושין אי מהני בפסולות.
- ג. בעטרת שמואל כתב דבמשנת ר' אהרן (קידושין סי' ח' אות ז') ביאר שורש פלוגתתם, דפליגי בעיקר גדר של חופה, דרב סבר דענין חופה הוא כניסה לרשות בעל [וכשיטת הר"ן ריש כתובות] וא"כ אין להחופה ענין לביאה כלל, ומשו"ה מהני גם לפסולות. אבל שמואל סבר דחופה היינו יחוד, דע"י שמייחדה לביאה נעשית כאשתו לכל דבר, וא"כ כל זמן שאינה ראויה לביאה אין ביחודו כלום ואינו קונה אותה, ובזה תלוי פלוגתת הרמב"ם והר"ן אי חופת נדה קונה ע"ש.
- ד. [ב] הריטב"א פ"י לרש"י, דסוגיין אזלא דלא כר' הונא, וחופה אינו קונה כלל, ואעפ"כ לרב יש חופה לפסולות דנפסלה לתרומה. ותמה הריטב"א איך נפסלה הא לא קנאה, ות"י וז"ל ודלמא אע"ג דחופה לא קניא, כיון דעל דעת קידושין או נשואין נכנסה שם וזימנה וקירבה עצמה לביאה פסולה קנסוה רבנן, שלא תאכל בתרומה, עכ"ל.
- ה. ויש שהוכיחו כן בהרמב"ם דפסק (הל' תרומות) דיש חופה לפסולות ואע"פ דפסק דלא כר' הונא. [ונחלקו האחרונים בביאור הד' שיטה, האם תקנו קנין חופה לפסול לתרומה, או דלא קנאה כלל ואעפ"כ נפסלה לתרומה כאילו נבעלה כיון דהוי קרבין לביאה].
- ו. [ג] תוס' פ"י בשם ר"ת דבחופה שאחר קידושין איירי, ובנתאלמנה או נתגרשה דמתני' קיימי, דרב אמר יש חופה לפסולות ואם נתאלמנו או נתגרשו אחר חופה פסולות לכ"ע כיון דיש חופה וחופה חשיבא כביאה לפסול לעולם. ושמואל אמר דאין חופה פוסלה לעולם, והוי כנתאלמנו מן האירוסין דכשרות. [לתוס' מבואר דהא דתנן במתני' נתאלמנו או נתגרשו מן הנשואין פסולות הוא גם בלא נבעלה, אלא דנכנסה לחופה דנפסלה, אולם רש"י במתני' פ"י 'דשויה חללה בביאתו' ומוכח דצריך דוקא ביאה. והאחרונים הוכיחו גם מהרמב"ם דנשואה כבעולה לגבי כתובה ולגבי ליפסל, ועיין אבי עזרי (הל' איסוי"ב פ"ט)].